

CYNGOR CYMUNED HARLECH RHEOLAU SEFYDLOG

1. Cadeirydd

- 1.1 Etholir y Cadeirydd gan y Cyngor o blith aelodau'r Cyngor Cymuned.
- 1.2 Os etholir rhywun yn Gadeirydd i lenwi gwagle damweiniol, fel na g/chafodd flwyddyn lawn yn y swydd y Cadeirydd, ni fydd hynny'n rhwystr i benodi'r Cynghorydd honno/hwnnw'n Gadeirydd am flwyddyn lawn yn ei thro/dro.

2. Is-gadeirydd

- 2.1 Etholir gan y Cyngor Cymuned un o aelodau'r Cyngor Cymuned yn Is-gadeirydd.
- 2.2 Os bydd y Cadeirydd am unrhyw reswm yn methu gweithredu, neu os bydd swydd y Cadeirydd yn wag, caiff yr Is-gadeirydd gyflawni pob gorchwyl y gallai'r Cadeirydd fel y cyfryw ei ch/gyflawni.

3. Cyfarfodydd

- 3.1 Cynhelir cyfarfodydd o'r Cyngor ar y nos Lun gyntaf o bob mis am 7.30 yr hwyr ac eithrio mis Awst, onibai fod y Cadeirydd yn pennu yn wahanol. Os bydd y Cyngor yn penderfynnu gwahodd siaradwr mewn cyfarfod cynharach, bydd y cyfarfod hwnnw yn dechrau am 7.00 yr hwyr.
- 3.2 Saith diwrnod llawn cyn cyfarfod y Cyngor, yn cynnwys y penwythnos rhaid anfon wŷs i'r Cynghorydd i ddod i gyfarfod, a honno wedi'i harwyddo gan swyddog priodol y Cyngor ac yn rhestru'r gwaith y bwriedir ei wneud yn y cyfarfod
- 3.3 Pan fo Cynghorydd yn cynrychioli'r Cyngor mewn unrhyw gyfarfod, pwyllgor neu Gynhadledd – pan fo'n briodol, disgwylir adroddiad ysgrifenedig neu ar lafar yng nghyfarfod dilynol y Cyngor.
- 3.4 Gall y Cadeirydd alw cyfarfod arbenning o'r Cyngor ar unrhyw adeg.

4. Cworwm

- 4.1 5 Cynghorydd fydd cworwm: gall y Cyngor benderfynu ar nifer yn ôl maint y Cyngor, ond ni cheir mabwysiadu cynnig i atal y rheolau sefydlog heb gytundeb dwy ran o dair o'r rhai sy'n bresennol ac yn pleidleisio.
- 4.2 Os nad oes cworwm o fewn 15 munud o'r amser dechrau gohirir y cyfarfod.
- 4.3 Os na fydd cworwm yn bresennol pan ddaw'r Cyngor ynghyd, neu os yw nifer y Cynghorydd yn llai na'r cworwm yn ystod y cyfarfod bydd y Cadeirydd yn dod ar cyfarfod i ben yn syth a trafodir y materion nas trafodwyd yn y cyfarfod naill ai yn y cyfarfod nesaf neu ar y diwrnod a bennir gan y Cadeirydd.

5. Datgan Diddordeb

- 5.1 Mae'r gyfraith yn gwneud darpariaeth benodol sy'n gwneud yn ofynnol i chi ddatgelu diddordebau ariannol uniongyrchol (gan gynnwys diddordebau priod yr ydych yn byw gydag ef neu hi) a all fod gennych mewn unrhyw fater a ddaw gerbron y Cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor. Mae'n eich gwahardd rhag siarad neu bleidleisio ar y mater hwnnw. Bydd y rheolau sefydlog yn ei gwneud yn ofynnol i chi gilio o'r cyfarfod hefyd tra bo'r mater yn cael ei drafod. Rhaid i chi hefyd, yn ôl y gyfraith, ddatgan rhai diddordebau ariannol. Rhaid ufuddhau'n gydwobodol i'r gofynion hyn bob amser.
- 5.2 Gall diddordebau nad ydynt yn ariannol fod yr un mor bwysig. Ni ddylech ganiatáu i'r argraff gael ei chreu bod, neu y gallech fod, yn defnyddio'ch safle i hyrwyddo diddordeb preifat neu bersonol, yn hytrach na hybu diddordeb cyhoeddus cyffredin. Mae diddordebau preifat neu bersonol yn cynnwys rhai eich teulu a'ch cyfeillion yn ogystal â rhai'n codi drwy aelodaeth, neu berthynas â chlybiau, cymdeithasau a chyrff gwirfoddol.
- 5.3 Diddordebau Anariannol Cynghorwyr
Bydd unrhyw aelod sydd â diddordeb personol mewn unrhyw fater, a'r diddordeb

personol yn cael ei ddiffinio gan God Ymddygiad Llywodraeth Leol, yn datgan rhag blaen y diddordeb hwnnw, ond gall aros, siarad a phleidleisio oni bai fod y diddordeb yn glir a sylweddol, ac mewn achos felly bydd yr aelod yn ymadael â'r ystafell. Oni bai fod ystyriaethau perthnasol eraill ni ddylid ystyried ymwneud â busnes unrhyw gorff cyhoeddus gan aelod a fydd wedi ei b/phenodi yn gynrychiolydd y Cyngor. Mewn achos o'r fath dylai'r Cynghorydd ddatgan y diddordeb ond gall aros a chymryd rhan lawn yn y cyfarfod.

6. Pleidleisio

- 6.1 Pleidleisir yng nghyfarfod y Cyngor drwy arddangos dwylo, neu, os gofynnir am hynny gan o leiaf dri Chynghorydd, drwy bleidlais gudd.
- 6.2 Gall y Cadeirydd bleidleisio fel Cynghorydd ar unrhyw fater, ac os bydd y pleidleisiau ar ryw fater yn gyfartal, gall iddi/iddo roi pleidlais fwrw.
- 6.3 Pleidlais gofrestredig
 - 6.3.1 Gall unrhyw aelod hawlio pleidlais gofrestredig ar unrhyw achlysur (Rhaid i'r cais gael ei wneud cyn i'r bleidlais gael ei chymryd).
 - 6.3.2 Gall unrhyw aelod hawlio cofrestru ei bleidlais unigol ar unrhyw achlysur.

7. Trefnu Pwyllgorau / Cyfarfodydd Cyngor

- 7.1 Ym mhob cyfarfod blynyddol y gweithrediadau cyntaf fydd:
 - 7.1.1 Ethol Cadeirydd
 - 7.1.2 Os bydd y sawl a etholwyd yn Gadeirydd yn absennol, penodir Cadeirydd i'r cyfarfod
 - 7.1.3 Ethol Is-Gadeirydd
 - 7.1.4 Enwebu a phenodi i gyrff allanol
Wedi hynny dilynir y drefn a osodir yn 7.3 isod.
- 7.2 Ym mhob cyfarfod heblaw'r Cyfarfod Blynyddol, os bydd y Cadeirydd yn absennol neu'n amharod i lywyddu, penodi Cadeirydd i'r cyfarfod fydd y swyddogaeth gyntaf.
- 7.3 Wedi dilyn 7.1 uchod, oni phenderfyna'r Cyngor yn wahanol am resymau brys, hon fydd trefn y pwyllgorau/cyfarfodydd:
 - 7.3.1 Darllen ac ystyried y Cofnodion; ac os bydd copi wedi'i anfon i bob Cynghorydd erbyn diwrnod cyhoeddi'r wŷs ar gyfer y cyfarfod, gellir cyfrif y cofnodion wedi'u darllen.
 - 7.3.2 Wedi ystyriaeth, cymeradwyo arwyddo'r cofnodion yn gofnod cywir gan Gadeirydd y cyfarfod.
 - 7.3.3 Dilyn rhaglen bwrpasol y pwyllgor/cyfarfod.
 - 7.3.4 Gall Cadeirydd y cyfarfod neu unrhyw Gynghorydd gynnig newid trefn rhaglen am resymau brys, ac os Cadeirydd y cyfarfod a gynigiodd, gellir rhoi'r cynnig i bleidlais heb ei eilio, a rhoi'r cynnig o'r fath i bleidlais heb drafodaeth.

8. Cynnigion a gyflwynir

- 8.1 Ac eithrio fel y darperir gan y Rheolau Sefydlog hyn, ni cheir cyflwyno unrhyw gynnig oni fydd y cynigydd wedi rhoi rhybudd am ei eiriad a'i gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc o leiaf deg diwrnod cyn cyfarfod y Cyngor. Os yw mater yn codi ar ôl cau'r rhaglen gellir ei gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc a bydd y Cadeirydd yn penderfynu os yw'r mater yn cael ei ystyried fel mater brys.
- 8.2 Rhaid i bob cynnig neu argymhelliad fod yn berthynol i ryw gwestiwn y mae gan y Cyngor awdurdod arno, neu sy'n effeithio ar diriogaeth ei awdurdod.
- 8.3 Gall y Cadeirydd wneud cynnig o'r gadiar gyda chefnogaeth y Cyngor llawn.

9. Rheolau Dadl

- 9.1 Ni cheir trafodaeth ar y cofnodion ond ynglŷn â'u cywirdeb. Trwy benderfyniad y gwneir cywiriadau yn y cofnodion.

- 9.2 Rhaid i Gynghorydd gyfeirio'i h/araith at y cwestiwn dan sylw neu at esboniad personol neu gwestiwn o drefn.
- 9.3 Ni chaiff araith y cynigydd barhau'n fwy na phum munud, ac eithrio trwy ganiatâd y Cadeirydd.
- 9.4 Rhaid i welliant naill ai:
- 9.4.1 ddileu geiriau, neu
 - 9.4.2 ychwanegu geiriau a dileu geiriau, neu
 - 9.4.3 ychwanegu geiriau.
- 9.5 Ni cheir cynnig gwelliant sydd i berwyl sy'n negyddu'r cynnig sydd gerbron y Cyngor.
- 9.6 Os mabwysiedir gwelliant, bydd y cynnig gyda'r gwelliant yn disodli'r cynnig gwreiddiol, a gelli gynnig gwelliannau pellach arno.
- 9.7 Ni chaiff Cynghorydd (heblaw am y cynigydd) siarad fwy nac unwaith ar unrhyw fater heb ganiatâd y Cadeirydd, ac eithrio i gynnig gwelliant neu ar gwestiwn o drefn neu esboniad personol, neu i gynnig cau'r drafodaeth.
- 9.8 Rhaid i Gynghorydd sydd eisiau siarad, ddatgan hyn drwy godi ei law At y Cadeirydd y cyfeirir areithiau'r Cynghorwyr

10. Camymddygiad

Ni chaiff unrhyw Gynghorydd gamymddwyn mewn cyfarfod yny fath fodd ag i dramgwyddo'r Cyngor neu i dynnu dirmyg neu wawd arno. Os fydd y Cadeirydd yn barnu for Cynghorydd wedi camymddwyn, rhaid i'r Cadeirydd ddatgan ei farn i'r Cyngor. Yna caiff unrhyw Gynghorydd gynnig wrandewir mwyach ar y Cynghorydd a enwyd, neu ei fod yn gadael y cyfarfod. Os oes eilydd, yna rhaid pleidleisio ar y cynnig. Os anwybyddir un o'r cynigion uchod, gall y Cadeirydd dod ar cyfarfod i ben.

11. Pleidleisio ar Benodiadau

Pan fo rhagor na dau berson wedi'u henwebu ar gyfer unrhyw swydd a lenwir gan y Cyngor ac na cheir mwyafrif clir o bleidleisiau dros yr un ohonynt, dilëir o'r rhestr enw'r sawl a gafodd leiaf o bleidleisiau, a phleidleisir drachefn, gan ddilyn yr un drefn nes cael mwyafrif o bleidleisiau dros un person.

12. Trafodaethau a phenderfyniadau'n effeithio ar wasanaethyddion cyflog y Cyngor

Os cyfyd mewn cyfarfod unrhyw gwestiwn ynglŷn â phenodiad, ymddygiad, dyrchafiad, diswyddiad, cyflog neu amodau gwaith unrhyw un a gyflogir gan y Cyngor, ni cheir ei drafod nes i'r Cyngor neu'r Pwyllgor (yn ôl digwydd) benderfynu a ddylid cau allan y cyhoedd a'r wasg ai peidio.

13. Gwariant

Rhaid awdurdodi archebion talu allan drwy benderfyniad gan y Cyngor a'u harwyddo gan ddau Gynghorydd a'r Clerc, ond mewn achosion brys gwirioneddol gall y Clerc mewn ymgynghoriad gyda'r Cadeirydd a/neu Is Gadeirydd ddod i benderfyniad arnynt.

14. Pwyllgorau

- 14.1 Gall y Cyngor yn y Cyfarfod Blynyddol benodi pwyllgorau sefydlog, a gall ar unrhyw adeg benodi pwyllgorau eraill a fydd yn angenrheidiol.
- 14.2 Cyn mynd at unrhyw waith arall yn ei gyfarfod cyntaf, rhaid i bob pwyllgor ethol Cadeirydd, a gellir ethol Is-Gadeirydd.
- 14.3 Ac eithrio lle y gorchymynnir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer pwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd cworwm y pwyllgor.

15. Is-bwyllgorau

- 15.1 Ac eithrio lle gorchmynnir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer is-bwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd cworwm yr is-bwyllgor.
- 15.2 Yn unol ag amgylchiadau'r is-bwyllgor a barn y Cadeirydd – fe all na fydd rheol 9.6 yn hanfodol.

16. Cyfrifon a Datganiad Ariannol

- 16.1 Rhaid gosod pob cyfrif sydd i'w dalu, a phob hawliad ar y Cyngor, gerbron y Cyngor.
- 16.2 Wedi diwedd y flwyddyn ariannol, rhaid i'r Clerc rhoi i bob Cynghorydd datganiad o dderbyniadau a thaliadau.

17. Mynediad y Cyhoedd a'r Wasg i Gyfarfodydd

- 17.1 Rhaid i'r cyhoedd a'r wasg gael mynediad i bob cyfarfod o'r Cyngor a'i bwyllgorau; ond gall cyfarfod gau allan y cyhoedd neu'r wasg neu'r ddau dros dro drwy'r penderfyniad hwn:
Yn wyneb natur arbennig a/neu gyfrinachol y mater sydd ar gael ei drafod, mae'n ddymunol er budd y cyhoedd gau allan y cyhoedd a'r wasg dros dro gorchmynnir hwy i ymadael -
- 17.2 Awdurdodir y Cadeirydd, yr Is-Gadeirydd a'r Clerc i wneud unrhyw ddatganiadau i'r cyfryngau a ran y Cyngor.
- 17.3 Os fydd unrhyw un o'r cyhoedd yn torri ar unrhyw weithgareddau unrhyw gyfarfod, gall y Cadeirydd orchymyn gwacau y rhan honno o'r ystafell sy'n agored i'r cyhoedd.

18. Materion Cyfrinachol

Ni chaiff unrhyw Gynghorydd neu aelod o bwyllgor neu is-bwyllgor ddatguddio i neb nad yw'n Gynghorydd unrhyw fater y bydd y Cyngor neu'r pwyllgor (yn ôl y digwydd) yn datgan ei fod yn gyfrinachol gyda sylw penodol i 17.1.

19. Cyfarfodydd Brys

- 19.1 Os cyfyd achos ym marn Cynghorwyr bod angen galw cyfarfod brys – gorchmynnir cais swyddogol wedi ei alw gan gynifer â 5 Cynghorydd i sylw'r Cadeirydd neu'r Clerc, yn datgan y pwnc i'w drafod ac yn tanlinellu union resymeg y brys.
- 19.2 Awdurdodir yr un hawl i'r Cadeirydd a/neu'r Clerc ar faterion o fyrder a/neu frys.

20. Cyfrwng Iaith y Pwyllgorau / Cyfarfodydd

Gweinyddir a gweithredir trwy gyfrwng yr iaith Gymraeg a Saesneg.

21. Gwrthdroi Penderfyniad Blaenorol

- 21.1 Ni ellir newid penderfyniad y Cyngor (boed yn gadarnhaol neu'n nacaol) o fewn chwe mis oddigerth naill ai drwy gynnig arbennig, y bydd rhybudd ysgrifenedig ohono yn dwyn enw o leiaf chwe aelod o'r Cyngor wedi ei gyflwyno neu drwy gynnig yn deillio o adroddiad neu argymhelliad pwyllgor.
- 21.2 Pan fydd cynnig arbennig y cyfeirir ato wedi ei benderfynu ni all gynnig cyffelyb gael ei gyflwyno o fewn chwe mis pellach.

22. Gweithredu Brys

Rhoddir hawl gweithredol i'r Clerc mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd neu'r Is-Gadeirydd i weithredu mewn perthynas i'r canlynol:

- 22.2 Pan fydd brys gwirioneddol i weithredu i amddiffyn buddiannau'r Cyngor neu'r cyhoedd gan gynnwys cyfarwyddo Cyfreithiwr i weithredu os bydd angen.
- 22.2 I ymateb i unrhyw ymgynghoriadau pan na fydd amser yn caniatáu eu cyflwyno i ystyriaeth y Cyngor oherwydd bod dyddiad i dderbyn sylwadau neu i weithredu cyn y cyfarfod nesaf o'r Cyngor.

23. Rheoliadau Ariannol – gweler y ddogfen ‘Rheoliadau Ariannol : Cyngor Cymuned Harlech.

24. Cyfethol Cynghorydd i lenwi sedd wag.

Pe bai sedd wag ar y Cyngor yn codi yn ystod tymor ei fodolaeth a bod rhaid cyfethol :

- 24.1 Bydd y Cyngor yn hysbysebu’r sedd wag mewn ymgais y ddenu diddordeb aelodau’r gymuned.
- 24.2 Bydd aelodau yn pleidleisio yn gudd am ymgeisydd o’u dewis os bydd mwy nag un ymgeisydd ar gyfer unrhyw sedd.
- 24.3 Os mai un ymgeisydd sydd i unrhyw sedd, yna bydd yr ymgeisydd yn cael ei dderbyn/derbyn i’r sedd trwy bleidlais gudd ar yr amod ei fod/bod yn gymwys.
- 24.4 Bydd y Clerc yn sicrhau fod yr ymgeisydd yn arwyddo datganiad derbyn swydd.

25 Archwilio Dogfennau

25.1 Caiff Cynghorydd archwilio unrhyw ddogfen sydd yn meddiant y Cyngor.

25.2 Bydd yr holl gofnodion a gedwir gan y Cyngor a chan ei bwyllgorau yn agored i’w harchwilio gan unrhyw Gyngorydd.

25.3 Bydd cofnodion cyfarfodydd y Cyngor yn agored i’w harchwilio, yn ddi-dal gan unrhyw etholwr Llywodraeth Leol yn y gymuned.

26 Newid, Diddymu ac Atal Rheolau Sefydlog

26.1 Medrir atal unrhyw ran o’r Rheolau Sefydlog ar gyfer unrhyw fater penodol, drwy benderfyniad mwyafrif y Cyngorwyr

26.2 Rhaid i’r Clerc rhoi copi o’r Rheolau Sefydlog hyn i bob Cyngorydd ynghyd a phob Cyngorydd newydd, pan gyflwynir iddo/iddi y Datganiad Derbyn Swydd